

**ЕДИННИ УЧИЛИЩНИ ПРАВИЛА
ЗА ДЕЙСТВИЕ В СЛУЧАИ НА ТОРМОЗ СРЕД УЧЕНИЦИТЕ
В Пето средно училище „ Георги Измирлиев” Благоевград**

Въвеждане на защитна мрежа – правила за задълженията на всички служители по темата с ясно разписани правила и отговорности.

Настоящите правила регламентират задълженията на всички служители, свързани със случаите на тормоз. Те са част от превантивните дейности, които се предприемат на равнище училище.

I.Задължения на персонала на училището

1.Педагогически съвет

- Приема настоящите правила като част от Правилника за дейността на училището

2. Координационен съвет

- Планира, проследява и координира дейностите за справяне с тормоза на равнище училище;

- Обобщава резултатите от оценката на тормоза в началото и в края на учебната година и запознава заинтересованите страни с обобщените резултати;

- Обобщава предложенията на класовете и изготвя общоучилищни правила и ценности;

- Обсъжда и приема процедурите за докладване, регистриране и проследяване на случаите на тормоз;

- Прави мотивирани предложения до директора с цел подобряване на работата;

- Подпомага класните ръководители с материали и консултации, съдейства за организирането на периодични обучения на учителите по темата за насилието и тормоза.

3.Училищен психолог и/или педагогически съветник/ЗДУД

- Член е на Координационния съвет за противодействие на тормоза в училище;

- Съдейства на класните ръководители при извършване на оценката на тормоза в училище;

- Отговаря за воденето и съхранението на Дневника за регистриране на случаите на тормоз и съпътстващата документация.

4.Класни ръководители

- В началото и в края на учебната година извършват оценка на тормоза между учениците в класа по методика, определена от Координационния съвет;

- Запознават учениците с процедурата за съобщаване на случаи на тормоз;

- Инициират приемането на правила и ценности на равнище клас, които поставят на видно място в класната стая;

- В плана на класа планират провеждането на дейности, свързани с формирането у учениците на нагласи и социални умения, недопускащи насилие;

- За всеки случай на насилие или тормоз попълват протокол, който предават на педагогическия съветник или психолога;

- Участват в работата на екипа, сформиран по конкретен случай на ученик от класа;

- Информират родителите в началото на всяка учебна година за Училищната политика за противодействие на тормоза, както и за приетите Единни правила за действие в случаи на тормоз сред учениците;

- Информират родителите при всяка проява на тормоз, в които детето им е участник и за предприетите от училището мерки.

5. Всички учители

- Включват темата за насилието и тормоза в учебни единици, при които това е възможно;

- Поощряват и развиват съвместното учене, както и поведение на сътрудничество и взаимопомощ;

- Познават и използват установената система за информиране и съобщаване за случаи на тормоз между учениците;

- Познават и прилагат правилата и последствията, приети от съответния клас и изискват от учениците да ги спазват.

6. Дежурни учители

- Стриктно спазват утвърдения от директора график за дежурство;

- Реагират според утвърдените процедури в ситуации на тормоз по време на дежурството;

- Докладват на училищното ръководство за всеки случай на тормоз.

7. Непедагогически персонал

- Полагат грижи за предотвратяване на прояви на насилие и тормоз в училищни помещения, за които отговарят;

- Познават основните принципи на действие в ситуации на тормоз и ги прилагат;

- Не допускат прояви на тормоз и насилие и съобщават за тях на класен ръководител, заместник-директор, директор.

II. Процедура за информиране и съобщаване на случаи на тормоз

- За ученици - „Национална телефонна линия за деца 116 111“;

- Отдел „Закрила на детето“ ;

- Държавна агенция за закрила на детето;

- Всеки класен ръководител може да договори с учениците си от класа и други форми и начини за съобщаване на случаи на тормоз в класа;

- Всеки учител и служител, наблюдавал случай на тормоз, е длъжен незабавно да информира училищното ръководство;

- Всеки учител или служител, станал свидетел на ситуация на тормоз или за която е получил сигнал /от ученик, родители ли друг служител от училището/ е длъжен да се намеси, за да прекрати ситуацията на тормоз.

III. Действия в случаи на тормоз:

Първо ниво на тормоз:

Действията се предприемат от класният ръководител заедно с родителя, като се провежда педагогическа работа - индивидуално, за група ученици или за целия клас.

Ситуациите от първо ниво не се документират.

Процедури за интервенция:

- Откриване на ситуация на тормоз – подробно информиране за случилото се от всички участници

- Прекратяване на ситуацията и успокояване на всички участници

- Уведомяване на родители

- Консултации – предприемане на индивидуални разговори с участниците

- Мерки и действия от страна на класния ръководител за намиране на решения

- Мониторинг на предприетите действия и решения

Второ ниво на тормоз

Повтаряне на едни и същи нарушения на правилата или с по-сериозни последици.

Действията се предприемат от класен ръководител, училищен психолог, член на Координационния съвет, директор и родител. КС прави оценка на риска и се инициира индивидуална работа по случая. Ситуацията се документира в дневника за регистриране на случаите на тормоз.

Процедури за интервенция:

- Откриване на ситуацията.

- Прекратяване на ситуацията и успокояване на всички участници.

- Незабавно уведомяване на ОЗД и полицията по преценка.

- Уведомяване на родител.

- Консултации.

- Мерки и действия – работа на КС.

- Мониторинг на предприетите мерки и действия.

Трето ниво на тормоз

Злоупотреба със сила и при екстремни ситуации, в които съществува опасност за живота.

Незабавно се уведомява ОДЗ, полиция. Действията се предприемат от директора заедно с КС със задължителното участие на родител и компетентни власти – полиция, центрове за социална работа, здравни центрове и др.

Отговорът на училището може да включва насочване към МКБППМН, полицията и др.

Съставяне на протокол за тормоз и възстановяване на щетата, включване на учениците в различни допълнителни програми, насочване към услуги в общността. Ситуацията се документира в дневника за регистриране на случаите на тормоз и се предприема интензивна работа, включваща всички участници, оценка на потребностите, план за действие и се иницират процедури в съответствие със закона.

Процедури за интервенция:

- Откриване на ситуация на тормоз и незабавно уведомяване на ОДЗ и полицията.
- Прекратяване на ситуацията и успокояване на всички участници.
- Уведомяване на родител.
- Консултации – индивидуална работа с участниците.
- Мерки и действия от страна на КС, интензивна работа по случая и насочване към други служби и/или други услуги от страна на директора.
- Мониторинг на предприетите мерки и действия.

IV. ОБЩИ ПРАВИЛА ЗА РЕАГИРАНЕ В СИТУАЦИИ НА ТОРМОЗ

<u>Ниво на тормоз</u>	<u>Отговор на училището</u>
Ниско нарушаване на правилата	Прекратяване – изтъкване на нарушеното правило – налагане на съответната последица
Повтаряне на едни и същи нарушения на правилата	Протокол за тормоз – възстановяване на щетата, преценява се дали е необходимо да се разговаря с родителите
Сериозно – злоупотреба със сила, както и при екстремни ситуации, в които съществува опасност за живота и здравето, телесния интегритет, както на детето-жертва, така и на детето-извършител.	Насочване към местната комисия за БППМН и полицията, ОЗД и община по силата на координационния механизъм; Протокол за тормоз – среща с родителите – възстановяване на щетата – включване на учениците в допълнителни програми

V. Конкретни правила за интервенция в случай на тормоз

Прекратяване на ситуация на тормоз - Задължение на всеки учител е да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел.

- В случай на физически тормоз децата трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно.

- Не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това може да се случи на по-късен етап. Важното е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение. В този момент не е добре да се разпитва за подробности и детето, което е потърпевшо, особено в присъствието на насилника и други деца, защото това може да урони неговото достойнство.

- Честа спонтанната реакция на възрастните е заставането на страната на „жертвата“ и наказване на „насилника“. Ключово при интервенцията на възрастните е приемането на разбирането, че детето, обект на тормоз, не се нуждае от състрадание, а детето, извършител на тормоз, не се нуждае от наказание, особено което го унижава, а от състрадание, за да може то да развие това чувство към другите. Защото липсата на състрадателност е една от основните причини, поради която се упражнява тормоз.

Реакции спрямо детето, което е упражнило тормоз:

- Когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата или да се наложи друга предварително съгласувана мярка;

- Когато се прилага подходът за възстановяване на щетата е необходимо задължително да се уведоми класният ръководител;

- Подходът за възстановяване на щетата често се прилага в училище като логическо последствие от отклоняващото се поведение, свързано с рушене на материалната база. Той се основава на принципа, че „всяка щета, нанесена на друг, трябва да бъде възстановена“ и включва съответните действия в тази насока. Същият подход успешно може да се прилага и когато се касае за нематериални щети. Важно е преди да се прилага подходът, да бъде предварително съгласуван с цялата училищна общност, включително и с децата, и да бъде част от политиката на училището. Подходът за възстановяване на щетите изисква време и по-задълбочен разговор с детето, което е извършило насилие, за да му се помогне да разбере какви са последствията от неговата постъпка. Поради тази причина е най-добре този подход да се

приложи от класния ръководител, педагогическия съветник/училищния психолог на детето. Важно е учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, да покаже ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самия ученик, и че се действа с оглед отново да се възстановят ценностите, към които цялото училище се придържа, а не за да бъде наказан. Възстановяването на щетата е принцип, който предполага, че хората правят грешки. Грешките следва да бъдат поправени, като същевременно не се налагат наказания. Този принцип подчертава поемането на отговорност за неприемливо поведение и за позитивно решаване на проблема. Ключов момент във възстановяването на щетата е, че класният ръководител разговаря с ученика, а ученикът сам избира и решава как ще поправи грешката си, с което отново ще се възстанови нарушената ценност. С това негово решение трябва да се съгласи и ученикът, който е бил потърпевш от тормоза.

Като първа стъпка класният ръководител изслушва детето. Не е желателно детето да се изслушва съвместно с потърпевшото дете. След изясняване на ситуацията и постигане на договорка, класният ръководител за определен период от време може да проследява поведението на децата и да дава обратна връзка. Класният ръководител може да потърси съдействие и от другите учители, които също да проследяват поведението на децата и да реагират своевременно. Педагогическият съветник или училищният психолог също може да подпомогне работата на учителя като наблюдава детето във взаимоотношенията му с другите деца и даде насоки за действията и мерките, които учителят да предприема при необходимост или като насочи детето насилник и неговото семейство към услуги в общността като центрове за превенция и консултативни кабинети към местните комисии за БППМН, центрове за обществена подкрепа, комплекс за социални услуги, общински съвети по наркотичните вещества и др. (индивидуално или семейно консултиране).

Реакции спрямо дете, което е обект на тормоз - Работата с деца, които са обект на тормоз, трябва да бъде насочена към формиране у тях на умения за справяне с подобно поведение.

- Важно е класният ръководител да поговори с детето, по възможност още същия ден (или веднага след като е разбрал за случая, ако се касае за ситуация, за която е научил случайно) и да разбере какво точно се е случило. Ако е необходимо, отделни факти могат допълнително и дискретно да бъдат проучени;

- Погрешно е открито и публично пред другите деца да се оказва подкрепа на потърпевшото дете, защото това допълнително ще урони достойнството на детето пред неговите връстниците;

- При този първи разговор е важно да се предложи на детето подкрепа, като се остави то само да определи какво точно ще му помогне да се почувства сигурно;

- Необходимо е да се подчертае поверителността на разговора, като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се;

- Детето трябва да почувства доверие и сигурност за споделяне, което е особено важно, ако насилието се повтори. Може да му се предложи да поговори с пед. съветник/психолога;

- Никога не трябва да се предлага среща между дете, жертва на насилие и неговия мъчител, с цел да се помирят и да се разберат. Такива срещи могат да доведат до неблагоприятни последици;

- Наблюдавайте детето в следващите дни, за да се уверите как се чувства и при необходимост отново разговаряйте с него.

Реакции спрямо наблюдателите - Да се работи с наблюдателите на това ниво, т.е. не само на нивото на превенцията, а с групата след ситуация на тормоз;

- Не се отстраняват наблюдателите, когато се прекратява или управлява ситуация на тормоз, с цел всички, които са били там, да видят какво се прави съгласно правилата на училището;

- Изтъкват се тези, които са се намесили в защита ценностите на училището. На останалите се споделя очакването да направят същото, ако се случи в бъдеще;

- Убеждаване да се отговоря на насилието с думи, търсене на помощ и съобщаване за случая.

- Насърчаване за грижа спрямо тормозеното дете.

Регистриране на ситуации на тормоз - От 2010 г. функционира „Координационен механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция” (КМ). Основната цел на Координационния механизъм е да бъдат обединени ресурсите и усилията на

професионалистите и органите за закрила за осигуряване на ефективна система за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие.

Всяка ситуация на тормоз трябва да бъде регистрирана и описана в единен регистър на училището от учителя, който я е наблюдавал. Това се налага, за да може да се проследи развитието на случая във времето и да се планира подходяща интервенция. Добре е регистърът да съдържа кратко описание на всяка ситуация, кога се е случила, кои са участниците и какви мерки са били предприети. Този регистър трябва да се съхранява на достъпно място в учителската стая.

В случаите, при които поведението на детето се отличава с изразени агресивни прояви, снижен контрол върху гнева, склонност да разрешава конфликтни ситуации с насилие, е необходимо да бъде потърсено съдействие от страна на отдел „Закрила на детето” по местоживеене. Като първа стъпка се уведомява директора на училището, който е задължен да уведоми съответния отдел „Закрила на детето” по местоживеене и отдела за „Закрила на детето”, на чиято територия е училището, местните комисии за БППМН, полицията и всички останали участници в мултидисциплинарния екип по силата на координационния механизъм.

-Детето, което е склонно към насилие, се нуждае от разбиране на неговите потребности, на причините за агресивното му поведение, от помощ при осъзнаване на собствените чувства и за формиране на умения за контрол на гнева, както и за развиване на емпатията.

В същото време има и една група деца, които са едновременно и насилници, и жертви. Възможно е детето да е жертва на насилие в семейството си или да е насилвано от някои „посилни” връстници. Децата жертви могат да упражняват насилие върху някой по-слаб от тях. Те са най-рискови по отношение на бъдещото си развитие и израстване, защото търпят последиците и на единия, и на другия профил. В тази връзка е необходимо да бъде потърсено съдействие от страна на социалните работници от отделите „Закрила на детето” към Дирекциите „Социално подпомагане”. Социалният работник е професионалистът, който може да проучи ситуацията, в която се намира детето; условията, при които живее; родителският капацитет и при необходимост да предприеме мерки, които да подпомогнат детето и семейството като цяло.

В случаи на дете в риск е важно да бъдат обединени усилията на специалистите от различни области, за да бъдат ефективни мерките за закрила. В този смисъл социалният работник е партньор на останалите специалисти, ангажирани с проблема. Към настоящия момент на местно ниво са сформирани мултидисциплинарни екипи. Задължително представени страни в тези екипи са представителите на Дирекции „Социално подпомагане” (отдел „Закрила на детето”), МВР и общината.

Кога и къде може да бъде подаден сигнал за дете в риск?

Съгласно Закона за закрила на детето, чл. 7 (1) „Лице, на което стане известно, че дете се нуждае от закрила, е длъжно незабавно да уведоми дирекция „Социално подпомагане”, Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи. (2) Същото задължение има и всяко лице, на което това е станало известно във връзка с упражняваната от него професия или дейност, дори и ако то е обвързано с професионална тайна”. Към Държавна агенция за закрила на детето функционира Национална телефонна линия за деца 116-111. Националната телефонна линия за деца предоставя консултиране, информиране и помощ по всякакви въпроси и проблеми, свързани с деца. Към нея при необходимост могат да се обръщат за съдействие и професионалисти. Националната телефонна линия за деца с номер 116-111 е с национално покритие, достъпна от територията на цялата страна, напълно безплатна за обаждачите се, независимо дали звънят от стационарен или мобилен телефон. Тя функционира 24 часа в денонощието.

Според Координационния механизъм, в случай че сигналът за насилие бъде приет от някого от визираните органи за закрила – получен от ДСП/ОЗД, ДАЗД или МВР (съгласно чл.7 от Закона за закрила на детето), той е длъжен да уведоми за това останалите незабавно до един час от регистриране на сигнала, включително по телефон и факс. Сигналът се изпраща в Дирекция „Социално подпомагане” по настоящия адрес на детето.

Съгласно Координационния механизъм във всеки един отдел „Закрила на детето” при Дирекция „Социално подпомагане” началникът на отдела е на разположение, като той определя отговорен социален работник. В отдел „Закрила на детето” определеният отговорен социален работник извършва проверката на сигнала до 24-часа от постъпване на сигнала.

Мултидисциплинарният екип на местно ниво следва да си постави единна стратегическа цел, за постигането на която следва да изготви съвместен план за действие с

разписани конкретни задачи със срок за изпълнение. Всеки един от посочените по-горе участници в мултидисциплинарния екип набелязва и предлага на останалите от екипа конкретни задачи по случая, които да изпълни, съобразно собствените си правомощия, в съответствие с нормативната уредба. Конкретните задачи за изпълнение следва да бъдат зададени така, че да може всеки участник да действа съобразно оперативната си самостоятелност, като изпълнението на конкретните дейности и задачи да бъде подкрепено от съдействието на останалите участници и в същото време това да спомогне за крайния резултат – дългосрочна цел, която трябва да гарантира в най-голяма степен интереса на засегнатото дете.

От страна на училището всеки един професионалист, работещ в системата на образованието, може да подаде сигнал към отдел „Закрила на детето” по местоживее на детето. Това може да бъде директор, учител, педагогически съветник, училищен психолог, възпитател, хигиенист и т.н. Когато сигналът се отнася за дете в риск, той ще бъде проучен от социалния работник, дори да е подаден анонимно. При проучването на сигнала социалният работник може да потърси съдействие от страна на училището – информация за детето във взаимоотношенията му с учениците, впечатленията на учителите, т.е. ще потърси информация, с която да бъде направена оценка на случая. При проучването на сигнала и предприемането на действия се изисква работа в екип от страна на различни специалисти. От една страна, за да се направи точна оценка, а от друга – да бъдат съгласувани действията на различните специалисти.

В случай че бъде установен риск за детето, то ще бъде отворен случай, т.е. ще бъдат предприети мерки за закрила. Ще бъде изготвен план, в който ще бъдат описани планираните мерки, като социалният работник ще следи за изпълнението на плана. Социалният работник може да консултира семейството, да насочи родителите и детето към подходящи социални услуги и консултации. В работата с децата и техните семейства всеки професионалист има своята роля.

Ролята на социалния работник е свързана с проучване на семейната среда и предприемане на мерки за закрила. В същото време, той има правомощията и ангажимента да консултира родителите, да подпомогне тяхната ангажираност в работата с детето на ниво училище.

Работата в екип ще даде възможност и за обратна връзка между различните специалисти, работещи с детето и неговото семейство за успехите или трудностите в планираните цели.

Включване на родителите - Във всички случаи е необходимо родителите да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от училището действия за разрешаване на ситуацията;

- В разговора е важно да се акцентира върху необходимостта родителите да не критикуват другото дете, а да се опитат да погледнат на ситуацията през погледа на другата страна;

- Родителите трябва да бъдат запознати, че критиките, обидите и negliжирането на другото дете от тяхна страна само ще задълбочат конфликта;

- Разговорът трябва да бъде проведен на подходящо място, в партньорски взаимоотношения, като се предостави отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки;

- От разговора могат да бъдат изведени конкретни договорки кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат;

- Учителят може да насочи родителите за консултация с педагогическия съветник или училищния психолог.

Включване на членове на Ученическият съвет: (УС) да се включи с дейности и идеи за предотвратяване на тормоза в училище. На сбирките на УС една от най-обсъжданите теми е именно как да се справим с тормоза. Децата от УС дават често много добри идеи и са барометър за състоянието на проблема с тормоза в училище. Ако желаещи деца бъдат обучени от психолозите да работят по програмата „Връстници помагат на връстници“, ще можем да разчитаме и на тяхната намеса в някои случаи.